

ITEM NO 12064/53

F/MP

9 Dec

VIII/W-7343a

CZECHOSLOVAKIA

TRADE

Black Market

Darex

STANDARD OF LIVING

Shortages

THE "OLD MARKET" IN KOŠICE

SOURCE SALZBURG/WELS : Dentist, 33, from NOVI SAD /Yugoslavia/
who had his own dentist practice in
KOŠICE and STROPKOV until October 1952 when it was nation-
alized. He was expelled from ČSR and left in May 1953.

DATE OF OBSERVATION : 1949 until the end of May 1953.

ENGLISH SYNOPSIS

The so-called "old market" in KOŠICE was held once a week, and the inhabitants of the city used to sell clothes they had received in "Care" parcels from relatives abroad. There is also a remarkable rush in the "Darex" shops where everything is available against US dollars. It is interesting that even farmers use their US dollars for buying mostly food.

EVAL. COMMENT : This report is out of date since it refers to shortages and to the standard of living prior to the currency reform. It also deals with the "Darex" hard currency shops, which were closed after that reform. Since it deals with out-of-date conditions, the report does not disclose any new aspects. A "Darex" price list is available in our files, but construction material is not included in this.

X X X

Nástupom komunistov začala v roku 1948 životná úroveň česko-slovenských pracujúcich rapídne stúpať, aspoň podľa správ komunistickej tlače. Keď vzal človek do rúk Rudé Právo albo

/more/

Pravdu a dočítal sa o vzostupnej tendencii všetkého dobrého v ČSR, sa mu od samých percentov, ktorými komunisti sú zvyklí vyjadrovať životnú úroveň, zatočilo v hlave.

Skutočnosť bola však iná. Zavedením t.zv. šedého trhu sa dostal síce tovar do výkladných skríň, pre horibilné ceny však pracujúcim nebol prístupný. V roku 1949 činila podľa komunistických štatistík priemerná mesačná mzda v Československu asi 4.300 Kčs, za čo si človek mohol kúpiť na šedom trhu jeden meter látky na šaty nie najlepšie kvality. Pre desaťtisíce obyvateľov ČSR sú záchranou dárkové balíčky od príbuzných zo Spojených štátov severoamerických. Veci, ktoré sami nepotrebujú, predávajú za prístupné ceny svým známym.

Na Mlýnskom námestí v KOŠICIACH býva každú sobotu popoludní veľmi rušno. Je tam národa ako na hodoch. Nezasvätený človek by myslel že je to jarmark alebo shromaždenie starinárov. Keď sa však na predávané veci bližšie pozreme, zistíme, že to je bez výnimky tovar "Made in USA" a to trochu obnosené šaty, šátky, nylonové punčochy, dámske kabelky atď. Košičania pomenovali tento podnik na "Starý trh", lebo sa na ňom predávajú opotrebované šaty, ktoré však väčšinou svojou akosťou prevyšujú šaty vyložené vo výkladných skriňách miestnych národných podnikov. Predávajúci sú šťastníci, ktorí majú v USA svojich príbuzných, ktorí im posielajú dárkové balíčky a viac alebo menej s obnosenými šatami. Predávajúci bývajú na trhu do 100 a obchodujú sa podľa zásady ponuky a dopytu. Každý z nich musí zaplatiť t.zv. "mestné" vo výške 5 Kčs. Vznik "starého trhu" sa datuje z roku 1949, keď komunisti svojim prvým opatrením na "zvýšenie životnej úrovne pracujúceho človeka", zavedením t.zv. šedého trhu, znepřístupnili nákup najpotrebnejších textilií širokým vrstvám ľudu. "Starý trh" úradmi nie je povolený, je však trpený. Do apríla 1952 býval tržný deň každú sobotu predpoludním. Trh sa stal veľmi populárnym a zamestnanci košických podnikov jeho navštevovaním zanedbávali svoju prácu, čím bolo narušené plnenie plánu. Z tohoto dôvodu boli úrady prinútené preložiť "tržný deň" na sobotu popoludnie. "Pod pultom" bolo dostať na trhu aj americkú zrnkovú kávu, čaj a kakao. Verejne predávať tieto koloniálne články bolo zakázané, lebo by sa tým konkurovalo štátnemu šedému trhu. Ceny najbežnejších článkov boli: nylonové punčochy 1.200 až 1.500 Kčs,

pánské šaty až 3.500 Kčs, dámská kabelka z nylonu až 600 Kčs a 1 kg zrnkovej kávy 1.400 Kčs. Ceny varirovaly podľa sezony, tak na príklad punčochy boli lacnejšie v lete než v zime.

V septembri 1952 bol informátor na "Starom trhu" svedkom zaujímavého prípadu. Na Mlýnskom námestí sa objavila staršia sedliačka s bačohom, z ktorého vybalila veľmi pekný pánský kabát, svetlohnedej farby, krásneho moderného strihu z čistej vlny. V momente obkľúčilo predávajúcu asi 20 mládencov, z ktorých každý bol odhodlaný bojovať zo všetkých síl o právo kúpiť kabát. V duchu sa už každý z nich videl prechádzať sa po košickom korse v elegantnom kabáte vzbudzujúcom pozornosť dievčat. Podobný kabát by stál v obchode nový do 15.000 Kčs, čo bolo pre obyčajného smrtníka neprístupné. Podľa účastníkov závodu o nákup sa dalo predpokladať, že boj bude tuhý. Nebolo však času na rozmýšľanie, lebo boj už začínal. Ženička určila kabátu výkričnú cenu 2.500 Kčs. Z dvadsiatich hrdiel bolo náhle počuť: "Já ho beriem". Keď však je záujemcov viac, berie tovar ten, ktorý viac dáva. Začala dražba. Mládenci postupne odpadali, so smutnou tvárou museli pre nedostatok peňazí vystúpiť zo súťaže. V boji pokračovalo ešte päť uchádzačov, ovzdušie bolo nabité elektrinou a keď dosiahli obnosu 6.200 Kčs dvaja stratili duševnú rovnováhu a pustili sa päsťmi do seba. Strhla sa bitka, v ktorej sa zúčastnili aj desiat a musila zakročiť polícia. Konečným výsledkom boja bolo pár rozbitých nosov. Väčšina mládencov opúšťala bojisko bez amerického kabáta a musela čakať na podobnú príležitostnú kúpu, lebo ich zárobky nestačili na nákup podobného kabáta na domácom trhu.

x x x

Informátor veľmi často kupoval v predajniach DAREX v PREŠOVE a KOŠICIACH. Nákupy robil buď s dolármi alebo Darexovými poukážkami. Dolary kupoval na čierno od známych za cenu 300 až 450 Kčs za jeden kus. Poukazy mali tu istú cenu. Je príznačné, že dedinčania kupovali v Darexe najviac potraviny a to: masť, múku, rýžu a liehoviny. Často videl sedliaka kúpiť celú debnu vodky. Mnohí kupovali aj stavebný materiál na rozširovanie svojich príbytkov. Bývalý murársky majster Štefan PAŇKO zo STROPKOVA staval si z materiálu zakúpenom v Darexe, nový dom.

/more/

Bývalý obchodník PLEŠAR /fnu/ zo STROPKOVA, teraz vedúci predajne JEDNOTA č.2 v STROPKOVE, mal doma v súkromnom byte "odbočku" Darexu. Od sedliakov kupoval lacno dolary a Darexové poukazy, nakúpil v Darexu tovar a tento potom na čierno predával svojim zákazníkom za československé peniaze. Informátorova manželka kúpila na Vianoce 1952 u PLEŠARA vlnený šál za 1.600 Kčs. V Darexe ho mohla dostať za tri dolary.

Československí komunisti sa veľmi radi oháňajú percentami. Na tomto poli zaznamenali závideniehodných úspechov a vedia týmto spôsobom sami seba presvedčiť, že čierne je bielé. Snáď by nebolo zaujímavé percentuálne vyjádriť, koľko československých obyvateľov žije a oblieka sa z pomoci americkej, ktorá prichádza do ČSR vo forme dárkových balíkov.

E n d